

- א. רבי שמעון אמר שנגעיו אונסין אינם מטמאים (ונתתי נגע צרעת...). ופרשו שדיבר על נגעים שבאו ע"י רוחות, כגון ע"י שד (רבא) או ע"י כשפים (רב פפא). הרמב"ם השמיט אופנים אלו שאינם טבעיים, כדרכו, אבל שעל ידי נפילה והכאה וכיו"ב – מטמאים.
- ב. נגעים או זיבות שבאו קודם הדיבור, אינם מטמאים לאחר הדיבור (כי יהיה זב מבשרו; אדם כי יהיה בעור בשרו... – מכאן ואילך).

דף יא

- יח. א. נשיא שאכל חצי כזית חלב בעודו הדיוט, ונתמנה, והשלים לזית ואח"כ נודע לו – מה דינו?
 ב. אבל חצי כזית חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה, ועבר, והשלימו – מה דינו?
 ג. אבל ספק חלב כשהוא הדיוט, ונתמנה, ונודע לו על ספקו – מהו?
 א. אבל בשוגג חצי כזית חלב, ונתמנה לנשיא והשלימו – פטור מכלום (מעם הארץ – פרט לנשיא).
- ב. אבל חצי כזית, ונתמנה ועבר, והשלימו – רבא שאל זאת מרב נחמן, האם הנשיאות מפסקת אם לאו. וניסו להוכיח שפטור, ודחו ההוכחה.
- ג. מי שנתמנה לנשיא ואחר כך נודע לו שאכל ספק חלב בעודו הדיוט; לדברי חכמים שהולכים אחר שעת החטא ואין נפקותא בשעת הידיעה – מביא אשם תלוי. ולדברי רבי שמעון שמצריך גם ידיעה באותו חיוב – עלה הדבר ב'תיקו' האם חייב להביא אשם תלוי או פטור [מאחר ולענין ספק לא נשתנה קרבנו כלל].
- יט. א. מומר לאכילת חלב – האם מביא קרבן על הדם?
 ב. האוכל איסורים לתאבון [ואם לפניו התר ואיסור – אוכל את התר ולא את האיסור] ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו – האם מביא קרבן?
 ג. אבל חלב והפריש קרבן והמיר ואח"כ חזר בו – האם קרבנו קרב?
 ד. איזהו 'מומר' ואיזהו 'מין'?
- א. מומר לאכילת חלב שאכל דם בשוגג, וכיו"ב; רב המנונא אמר לתלות זאת במחלוקת תנאים, האם מביא קרבן [כי אילו ידע שהוא דם, היה נמנע, והריהו 'שב מידיעתו'], אם לאו [מעם הארץ – פרט למומר]. והקשו על כך מדברי רבא דכולי עלמא מומר לאכול חלב אינו מומר לדם, הלכך מביא קרבן.
- ב. האוכל איסורי תורה לתאבון, ונתחלף לו חלב בשומן ובא להביא קרבן חטאת – אמרו בגמרא לתלות שאלה זו במחלוקת תנאים; לתנא קמא אינו מביא קרבן [מעם הארץ – פרט למומר]. ולרבי שמעון בר' יוסי שאמר משום רבי שמעון – מביא, כיון שאילו היה מוצא חתיכה של התר, לא היה עובר, הרי זה 'שב מידיעתו'.
- ג. אבל חלב והפריש קרבן והמיר ואח"כ חזר בו; הואיל ונדחה (שכשנעשה מומר אינו בר הבאת קרבן) – ידחה.
- ד. לדברי רבי יוחנן בפירוש הברייתא, אכל חלב לתאבון – הרי זה 'מומר'. להכעיס – הרי זה 'צדוקי' / 'מין'.

[ונפקא מינה לדין 'מורידין ואין מעלין']. ויש איסורים שהעובר עליהם בסתמא הרי הוא מין – כגון שאוכל דברים המאוסים, שיש להניח שעושה כן להכעיס, אא"כ ידוע שאוכל מפני שתאב לטעום טעם דאיסורא. וישנה דעת אמוראים (רב אחא או רבינא) שאין מין אלא העובר עכו"ם, אבל האוכל איסורין, אפילו להכעיס – אינו 'מין' אלא 'מומר'.

א. כמה פוסקים נקטו שמומר להכעיס דינו כמין (רמב"ם, וכ"ד הרי"ף – ער"ן ע"ז כו: וכ"ה בשלחן ערוך הו"מ תכה, ה ובהגר"א). ויש חולקים (תורת הבית להרשב"א, ריש הל' שחיטה, והרו"ה המובא שם, והרא"ה שם – מובאים בחזו"א יו"ד ב,א. וע"ש בסקכ"ב שכתב גם בדעת הרא"ש דאזלינן לקולא. ועע"ש בסק"ד וסק"ו בדעת הרי"ן והרמב"ם).

ב. בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד יג,ג) כתב שלדעת הרמב"ם [דלא כרש"י], 'מומר להכעיס' שדינו כמין שמורידים אותו, והו דוקא אם עובר בכוונה להכעיס ולבוזות המצוות, אבל אם לא אכפת לו בהתר או באיסור – אין מורידים ואין מעלים.
לדעת רבי יוסי יהודה אפילו לובש כלאים דרבנן הרי הוא מומר, כיון שאיסורו מפורסם.
עוד בדיני מומר ומין – בע"ז כו.

כ. מיהו ה'נשיא' האמור בתורה שדינו בקרבן מיוחד? אלו נשיאים אינם בכלל זה?

הנשיא האמור בתורה שמביא שעיר לחטאתו – הוא המלך, שאין על גביו אלא ה' אלקיו. ולא נשיא שבט. ואין הפרש לענין זה בין מלך ממלכת ישראל או ממלכת בית דוד – מפני שאינם כפופים זה לזה. הנשיאים שהיו בארץ ישראל בתקופה ששלטו בבבל 'ראשי גולה' – אין דינם כנשיא, לפי שהיו כפופים לראשי הגולה אשר להם היתה סמכות הרדיה (- שבט לעומת מחקק שבא").

א. בספר מגן גבורים דייק מלשון הרמב"ם, וכן כתב להוכיח מסוגית הגמרא, שאפילו היה המלך כפוף למלך ממלכת האומות – מביא קרבן נשיא, מאחר ובישראל אין על גביו איש.
ב. נשיא שהוא ראש הסנהדרין, ואין בידו שלטון הנהגה, ואין על גביו מלך – לכאורה היה בדין שמביא שעיר. ואולם הרמב"ם לא הביא דין זה [רק לענין איסור קללת נשיא כתב (בספר המצוות שטז) שנכלל בזה איסור על ראש הישיבה, שהוא הראשון במעלה התורית]. ואפשר כיון שצריך להמליך את בנו של המלך שהיה, הרי זה עצמו גורם שיש על גבי הנשיא אדנות אחרת (עפ"י אמת ליעקב).

דפים יא – יב

כא. א. כיצד מעשה שמן המשחה? מי היה נמשח בו?

ב. אלו מלכים מושחים אותם בשמן ואלו אין מושחים?

ג. כיצד מושחים את המלכים ואת הכהנים?

א. מעשה שמן המשחה; לדברי רבי יהודה, היו שולקים בו את הבשמים המנויים בכתוב [ומעשה נסים היה, שהרי אפילו לסוך העיקרים אינו סיפק, כל שכן לשלקם בו]. ולדברי רבי יוסי שורים את שרשי הבשמים במים (בכריתות הגרסה: 'שלקום במים') ומציף את השמן, והיה השמן קולט את הריח, ואח"כ הסירוהו. הרמב"ם (כלי המקדש א,ב) כתב: 'שרה העיקרים במים זכים ומתוקים עד שיצא כל כחם במים, ונתן על המים שמן זית הין, ובישל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן והניחו בכלי לדורות' וכנראה היתה לו גרסה אחרת בגמרא. מנחת חינוך).

בשמן המשחה נמשחו המשכן וכליו ואהרן ובניו – בכל שבעת ימי המילואים. בו היו נמשכים כהנים גדולים לדורותיהם, ואפילו כה"ג בן כה"ג נמשח (והכהן המשיח תחתיו מבניו). המשחה ביום ולא בלילה, ומצוה למשחו שבעה ימים (עפ"י יומא ה; רמב"ם).
 וכן נמשחו בו מלכים, וכן כהן 'משוח מלחמה' [ומצות עשה היא מתרי"ג מצוות, למשוח כהן למלחמה. עפ"י רמב"ם הל' מלכים ובסה"צ עשה קצא; ספר החינוך תקכו]. וכולו קיים לעתיד לבוא (שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתכם).
 פירוט כמויות הבשמים ושקילתם – בכריתות ה.

ב. בשמן המשחה לא היו מושחים אלא את מלכי בית דוד (קום משחהו כי זה הוא – זה טעון משיחה ולא אחר). מלך בן מלך לא היה נמשח מפני שהמלכות ירושה לבנים (למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו), אלא אם כן היתה מחלוקת סביב מינויו, כגון שלמה – מפני אדוניה, ויואש – מפני עתליה (הוא ובניו בקרב ישראל – בזמן שלום בישראל).
 מלכי ישראל, במקום שהיתה מחלוקת, היו מושחים אותם בשמן אפרסמון טהור של חול [כגון יהוא בן נמשי נמשח מפני מחלוקתו של יורם]. וכן היו עושים לאחר שנגנו שמן המשחה [על ידי יאשיהו], מושחים המלך בשמן אפרסמון [כמו אצל יהואחז – מפני יהויקים שהיה גדול ממנו בשנתים].

ג. משיחת המלך נעשית בנתינת השמן על ראשו כמין נזר, והיא מתבצעת בסמוך למעין, לסימן שתמשך מלכותם. [וסימנא – מילתא היא. וכן אתה מוצא בדוד ושלמה שנמשחו בקרן – נמשכה מלכותם, ואילו שאול ויהוא שנמשחו בכף – לא נמשכה מלכותם].
 משיחת כהן גדול (ומשוח מלחמה) נעשית בין ריסי עיניו, כמין 'כי' – כף יונית (רש"י פרש: כמין אות ח, מתחיל מבין ריסי עיניו ומושך אצבעו על הראש והולך עד שמגיע לעורף. ויש מפרשים ברש"י כאות 'סי' באנגלית. והרמב"ם פרש כמין 'איקס'). ויוצק שמן על ראשו. ונחלקו תנאים האם היציקה קודמת למשיחה, שהיציקה עדיפה (ויצק משמן המשחה על ראש אהרן, וימשח אתו לקדשו) או להפך (שכן אתה מוצא בכלי שרת שלא היה בהם יציקה אלא משיחה).
 א. להלכה פסק הרמב"ם שהיציקה קודמת למשיחה.
 ב. אין שיעור למשיחה זו, אלא די בכלשהו (כריתות ו:). ולא ירבה בשמן ולא יתן במקומות אחרים (רמב"ם).

על העמדת את צעיר למלך לפני אחיו הגדולים; פירוט מלכות בני יאשיהו – ע' כריתות ה.

- כב. א. מה בין כהן הדיוט לכהן גדול?
 ב. מה בין כהן המשוח בשמן המשחה למרובה בגדים שאינו משוח?
 ג. מה בין כהן גדול משמש לכהן גדול שעבר?
 ד. מה בין כהן משוח מלחמה לכהן גדול? ומה בינו לבין כהן הדיוט?
 ה. מה נכלל באיסור פריעה ופרימה לכהן גדול?

א. אלו דברים שישנם בכהן גדול ואינם בכהן הדיוט:
פר העלם דבר;
פר יום הכפורים (הבא מממונו של הכהן הגדול);
עבודת יום הכפורים, שאינה כשרה אלא בכהן גדול;
עשירית האיפה (=מנחת חביתין);
איסור פריעה ופרימה על המת;
איסור טומאה לקרובים;
איסור לקיחת בעולה ואלמנה ומצות בתולה;
החזרת הרוצח למקומו מעיר המקלט;
הקרבת קרבנות באנינות [אך לא אכילתם];
הקרבת ונסילת חלק בקרבנות בראש, כלומר מתי שירצה וכמה שירצה, ללא חלוקה מסודרת או הגרלה;
שימוש בשמונה בגדים;
פטור מקרבן בטומאת מקדש וקדשיו (לרבי שמעון).

ב. אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצוות. ולדברי רבי מאיר נתרבה נתרבה בגדים להבאת פר (הכהן המשיח).

ג. לדברי רבי מאיר (וכן סתם מתניתין), אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יזכ"פ שהוא בא מהכהן המשמש עתה, וכן עשירית האיפה. אבל בשאר מצוות כהונה גדולה – זה וזה שוים [שניהם משמשים בשמונה בגדים, אסורים בפריעה ופרימה, מקריבים באנינות, אסורים באלמנה וכו']. ואמר רבי עקיבא: אין חילוק אם עבר מחמת טומאה חולפת או מחמת מום – בשניהם אסור באלמנה. והוא הדין בכהן גדול שנצטרע.

כתבו ראשונים על פי הירושלמי: אפילו כשאחר משמש תחתיו ביוזמ"פ, הפר [ועשירית האיפה] בא משל הכהן הגדול שארע בו הפסול, ולא משל זה המשמש עתה (תוס' מגילה ט: ריב"א ור"י הלכן יומא יב). וברמב"ם (תמידין ג, כ) משמע לענין עשירית האיפה שבכל יום, שהשני מביא משלו ומקריב, כל זמן שהראשון עומד בפסולו.

לדברי רבי יוסי, הכהן שעבר (- זה שמילא מקומו של הכהן הראשון ועתה חזר חזר הראשון לעבודתו) אינו ראוי לכהן לא ככה"ג – משום איבה, ולא ככהן הדיוט – משום 'מעלין בקדש ואין מורדין'.

ביומא (יב) פסקו רבי יוחנן ורב הלכה כרבי יוסי. ומודה רבי יוסי שאם מת הראשון – חוזר השני לעבודתו (שם).

מדברי הרמב"ם (עיוהכ"פ א, ג כפי שפרש הכס"מ. וכן דעת הריטב"א) מבואר שאף לר' יוסי מוזהר הוא בכל אזהרות הכהן הגדול, אלא שלכתחילה אינו משמש ככהן גדול משום איבה. ואם עבד – עבודתו כשרה (כביומא יב). ואם עבד בארבעה בגדים – כתב רש"י (ביומא יב) שעבודתו פסולה. ולדעת התוס' (שם) אפשר שאין דינו ככהן גדול ואם עבד בארבעה בגדים לא פסל (וע"ע אור שמח איסורי מזבח ו, ד; שפת אמת יומא שם).

ד. כהן משוח מלחמה דינו ככהן הדיוט מלבד לענין איסור פריעה ופרימה וטומאת קרובים שדינו ככהן גדול (מריבו והכהן המשוח...). ולענין מצות בתולה ואיסור אלמנה – מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא. וכן נחלקו רבי יהודה וחכמים האם מחזיר את הרוצח במותו.

[במקום אחר (יומא עג) נחלקו רב דימי ורבין, האם משוח מלחמה משמש בשמונה בגדים וכשר מהתורה לעבודת יום הכפורים ככהן גדול, ורק מדרבנן אינו משמש משום איבה, אם לאו] [ורק כשנשאל באורים ותומים הוא לבוש שמונה בגדים]. ותניא כדעה אחרונה (וכתב החזו"א שכנראה מחלוקת תנאים היא בשתי ברייתות).

ה. לרבי יהודה, כהן גדול אינו בפריעה ופרימה כל עיקר. ולרבי ישמעאל (וכן סתם משנתנו, וכן נקט שמואל), הרי הוא פורם מלמטה, שלא כדרך בני אדם. רב פרש: למטה – ממש, בשולי מעילו. ושמואל פרש: למטה משפת פיו, כלומר למטה מבית הצואר.

דף יב

על גניזת ארון הקדש ושאר דברים שעמו – ע' ביומא נב-נד.

- כג. א. אלו הנהגות ופעולות נאמרו בגמרא לעשותן לסימן טוב?
 ב. אלו הנהגות הורה רב משרשיא לבניו?

א. כאמור, אין מושחים את המלכים אלא על המעיין כדי שתמשך מלכותם (ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרכבתם את שלמה בני על הפרדה אשר לי והורדתם אתו אל גחון). [וכדומה לזה אמר רב משרשיא לבניו, לגרוס אצל נהר מים, כשם שהמים נמשכים ואינם פוסקים, כך לימודם יימשך]. ואמר אביי, עתה שאמרת סימנא – מלתא, לעולם יהא אדם רגיל לראות [יש גורסים: לאכול] בראש שנה קרא (= דלעת) ורוביא (י"א תלתן, וי"א פול או דומה לו), כרתי (= כרישה) וסילקא (= סלק) ותמרי (= תמרים). והם מינים שגדלים מהר או שגדלים לגובה. ערש"י ומאירי).

והנהיגו לומר עליהם בקשה מעין שם הפרי – כדי שלא ייראה כניחוש (מאירי ועוד). סימנים נוספים אמר רבי אמי למי שרוצה לדעת אם עולה לו שנתו, או אם יחזור לביתו מהדרך, או אם יצליח בעסק. והסיקו בגמרא שאין לעשות זאת – שמא תחלש דעתו ויורע מזלו.

- ב. אמר להם רב משרשיא לבניו:
 כאשר אתם באים להיכנס וללמוד תורה לפני רבכם – גרסו תחילה הברייתות והיכנסו (שיהיו שגורות על פיכם ותדעו לשאול לו. רש"י); –
 כאשר תשבנו לפניו – ראו את פיו (והיו עיניך ראות את מורידך); –
 כאשר אתם גורסים, גרסו על נהר המים; –
 שבו על אשפתות של מחסיא העיר ולא על ארמונות של פובדיתא; –
 טובים דגים קטנים סרוחים [של העיר מחסיא לאכלם] מאשר כותח 'רמי כיפי' (= משובח וחזק, שהכותח מטמטם את הלב וכו'). ויש מפרשים: כותח שאוכלים אותו עשירים הדרים במגדלים וחומות. רש"י).

דפים יב – יג

- כד. א. אלו כללים ופרטים מבוארים בסוגיא בדיני קדימה בהקרבת הקרבנות?
 ב. מהם סדרי קדימות לאישים השונים, לענין החייאתם?